

CANTO GENERAL

**Spaanse tekst van Pablo Neruda,
zoals gebruikt in de gelijknamige compositie van Mikis Theodorakis,
met Nederlandse vertaling.**

Twaalf canto's en een Requiem.

Deze vertaling is gebaseerd op de Nederlandse vertaling van de *Canto General* door Marc Braet, Willy Spillebeen en Bart Vonck, zoals beschikbaar op de website www.theodorakisfriends.com.

Met dank aan Dino Brinkerink voor het herschikken van de tekst zodat deze overeenkwam met de lay-out van de tekst in de partituur van het werk.

Deze vertaling is uitsluitend bedoeld om gebruikt te worden voor het concert door Koninklijk Toonkunstkoor Concordia en Operakoor Amadeus op 22 november 2018.

- 1. Algunas bestias**
- 2. Voy a vivir**
- 3. Los libertadores**
- 4. A mi partido**
- 5. Lautaro**
- 6. Vienen los pájaros**
- 7. Sandino**
- 8. Neruda Requiem Aeternam**
- 9. La United Fruit Co.**
- 10. Vegetaciones**
- 11. Amor América**
- 12. A Emiliano Zapata**
- 13. América insurrecta**

1. Algunas bestias

Era el crepúsculo de la iguana.
Desde la arcoirisada crestería
su lengua como un dardo
se hundía en la verdura,
el hormiguero monacal pisaba
con melodioso pie la selva.

el guanaco fino como el oxígeno
en las anchas alturas pardas
iba calzando botas de oro,
mientras la llama abría cándidos
ojos en la delicadeza
del mundo lleno de rocío.

Los monos trenzaban un hilo
interminablemente erótico
en las riberas de la aurora,
derribando muros de polen
y espantando el vuelo violeta
de las mariposas de Muzo.

Era la noche de los caimanes,
la noche pura y pululante
de hocicos saliendo del légamo,
y de las ciénagas soñolientas
un ruido opaco de armaduras
volvía al origen terrestre.

El jaguar tocaba las hojas
con su ausencia fosforescente,
el puma corre en el ramaje
como el fuego devorador
mientras arden en él los ojos
alcohólicos de la selva.

Los tejones rascan los pies
del río, husmean el nido
cuya delicia palpitante
atacarán con dientes rojos.

Y en el fondo del agua magna,
como el círculo de la tierra,
está la gigante anaconda
cubierta de barro rituales,
devoradora y religiosa.

1. Enkele dieren

Het was de avondschemering van de leguaan
Van zijn regenboogkleurige kam
zonk als een werppijl
zijn tong in het groen,
de monnikachtige miereneter betrad
met melodieuze pas het woud.

De guanaco dun als zuurstof,
in de wijde vale hoogten
liep geschoeid met gouden laarzen
terwijl de vlam haar onbevangen
ogen opende in de teerheid
van de wereld vol dauw.

De apen vlochten een
eindeloos erotische draad
op de oevers van de dageraad,
muren van stuifmeel neerhalend
en de violette vlucht
van de vlinders van Muzo opschrikkend.

Het was de nacht van de kaaimannen,
de ongerepte nacht wemelend
van muilen die opdoken uit slijk,
en uit de slaperige lagunes
kwam een donker geluid van harnassen
naar de aardse oorsprong.

De jaguar raakt de bladeren aan
met zijn fosforescerende afwezigheid,
de puma breekt door het takwerk
als het verzengende vuur,
terwijl in hem de dronken ogen
van de wildernis branden.

De dassen omwoelen de voeten
van de stroom, ze bespeuren het nest
waarvan ze het trillend genot
met rode tanden zullen aanvallen.

En in de diepte van het machtige water
zoals de omvang van de aarde,
bevindt zich de gigantische anacondaslang
bedekt met rituele modder,
verslindend en religieus.

2. Voy a vivir

Yo no voy a morirme.
Salgo ahora, en este día lleno de volcanes
hacia la multitud, hacia la vida.

Aquí dejo arregladas estas cosas
hoy que los pistoleros se pasean,
con la "cultura occidental" en brazos,
con las manos que matan en España
y las horcas que oscilan en Atenas
y la deshonra que gobierna a Chile
y paro de contar.

Aquí me quedo
Con palabras y pueblos y caminos
Que me esperan de nuevo, y que golpean
Con manos consteladas en mi puerta

2. Ik zal leven

Ik zal niet sterven.
Nu vertrek ik, op deze dag vol vulkanen,
naar de menigte, naar het leven.

Hier laat ik de zaken afgehandeld achter,
nu vandaag de pistoolhelden op stap zijn,
met de "Westerse cultuur" in hun armen,
met de handen die moorden in Spanje,
en de galgen die schommelen in Athene
en de schande die over Chili regeert
en ik houd op met vertellen.

Hier blijf ik
met woorden en volkeren en wegen,
die me weer verwachten, en die
met besterde handen op mijn deur bonzen.

3. Los libertadores

Aquí viene el árbol, el árbol
de la tormenta, el árbol del pueblo.
De la tierra suben sus héroes
como las hojas por la savia,
y el viento estrella los follajes
de muchedumbre rumorosa,
hasta que cae la semilla
del pan otra vez a la tierra.

Aquí viene el árbol, el árbol
nutrido por muertos desnudos,
muertos azotados y heridos,
muertos de rostros imposibles,
empalados sobre una lanza,
desmenuzados en la hoguera,
decapitados por el hacha,
descuartizados a caballo,
crucificados en la iglesia.

Aquí viene el árbol, el árbol
cuyas raíces están vivas,
sacó salitre del martirio,
sus raíces comieron sangre
y extrajo lágrimas del suelo:
las elevó por sus ramajes,
las repartió en su arquitectura.
Fueron flores invisibles,
a veces, flores enterradas,
otras veces iluminaron
sus pétalos, como planetas.

Y el hombre recogió en las ramas
las caracolas endurecidas,
las entregó de mano en mano
como magnolias o granadas
y de pronto, abrieron la tierra,
crecieron hasta las estrellas.

Éste es el árbol de los libres.
El árbol tierra, el árbol nube,
el árbol pan, el árbol flecha,
el árbol puño, el árbol fuego.
Lo ahoga el agua tormentosa
de nuestra época nocturna,
pero su mástil balancea
el ruedo de su poderío.

3. De bevrijders

Hier komt de boom, de boom
van de storm, de boom van het volk.
Uit de aarde rijzen zijn helden
als bladeren uit het sap,
en de wind slaat de rumoerende
bladermassa stuk,
tot het zaad van het brood
andermaal neervalt in de aarde.

Hier is de boom, de boom
gevoed door de naakte doden,
gegeselde en verminkte doden,
doden met ontdane gezichten,
gesprietst op een lans,
in elkaar gekronkeld op een brandstapel,
onthoofd door de bijl,
gevierendeeld door paarden,
gekruisigd in de kerk.

Hier komt de boom, de boom
wiens wortels levend zijn,
hij kreeg de mest van het martelaarschap,
zijn wortels aten bloed,
en hij trok tranen uit de grond:
hij stuwde ze omhoog door zijn takken,
verdeelde ze over zijn architectuur.
Er werden onzichtbare bloemen,
soms, begraven bloemen,
dan weer verlichtten ze
zijn bloembladen, als planeten.

En de mens plukte in de takken
de hard geworden bloemkronen,
hij gaf ze van hand tot hand
als magnolia's of granaatbloemen,
en plots spleten ze de grond,
groeiden tot aan de sterren.

Dit is de boom van de vrije mensen.
De boom grond, de boom wolk.
de boom brood, de boom pijl,
de boom vuist, de boom vuur.
Hem overspoelde het toornige water
van ons nachtelijk tijdperk,
maar zijn mast houdt het rad
van zijn macht in evenwicht.

Otras veces, de nuevo caen
las ramas rotas por la cólera
y una ceniza amenazante
cubre su antigua majestad:
así pasó desde otros tiempos,
así salió de la agonía
hasta que una mano secreta,
unos brazos innumerables,
el pueblo, guardó los fragmentos,
escondió troncos invariables,
y sus labios eran las hojas
del inmenso árbol repartido,
diseminado en todas partes,
caminando con sus raíces.
Éste es el árbol, el árbol
del pueblo, de todos los pueblos
de la libertad, de la lucha.

Asómate a su cabellera:
toca sus rayos renovados:
hunde la mano en las usinas
donde su fruto palpitante
propaga su luz cada día.
Levanta esta tierra en tus manos,
participa de este esplendor,
toma tu pan y tu manzana,
tu corazón y tu caballo
y monta guardia en la frontera,
en el límite de sus hojas.

Defiende el fin de sus corolas,
comparte las noches hostiles,
vigila el ciclo de la aurora,
respira la altura estrellada,
sosteniendo el árbol, el árbol
que crece en medio de la tierra.

Dan weer vallen
de takken door woede gekraakt
en een dreigende as
bedekt zijn oude majesteit:
zo kwam hij vanuit andere tijden,
zo kwam hij uit de doodstrijd
tot een heimelijke hand,
ontelbare armen,
het volk, de brokstukken overhield,
onwrikbare stronken verborg,
en zijn lippen waren de bladeren
van de onmetelijke verdeelde boom,
uitgestrooid naar alle kanten,
die voortschreed met al zijn wortels.
Dit is de boom, de boom
van het volk, van alle volkeren
van de vrijheid, van de strijd.

Klamp je vast aan zijn manen,
raak zijn vernieuwde stralen aan:
steek je hand in de fabrieken
waar zijn kloppende vrucht
dag aan dag zijn licht verspreidt.
Hef die grond in je handen,
neem deel aan die pracht,
neem je brood en je appel,
je hart en je paard
en betrek de wacht aan de grens
aan de rand van zijn bladeren.

Verdedig het doel van zijn bloemkronen,
verdeel de vijandige krachten,
bewaak de kringloop van de dageraad,
adem de besterde hoogte in,
die de boom stut, de boom
die groeit in het midden van de aarde.

4. A mi partido

Me has dado la fraternidad
hacia el que no conozco.
Me has agregado la fuerza
de todos los que viven.
Me has vuelto a dar la patria
como en un nacimiento.
Me has dado la libertad
que no tiene el solitario.
Me enseñaste a encender la bondad,
como el fuego.
Me diste la rectitud
que necesita el árbol.
Me enseñaste a ver la unidad
y la diferencia de los hombres.
Me mostraste cómo el dolor de un ser
ha muerto en la victoria de todos.
Me enseñaste a dormir en las camas duras
de mis hermanos.
Me hiciste construir sobre la realidad
como sobre una roca.
Me hiciste adversario del malvado
y muro del frenético.
Me has hecho ver la claridad del mundo
y la posibilidad de la alegría.
Me has hecho indestructible
porque contigo no termino en mí mismo.

4. Aan mijn partij

Je hebt me de broederlijkheid gegeven
voor wie ik niet ken.
Je hebt voor mij de kracht verzameld
van allen die leven.
Je hebt me het vaderland teruggeschonken
als in een geboorte.
Je hebt me de vrijheid gegeven
die de eenzame niet heeft.
Je hebt me geleerd de goedheid te ontsteken
als het vuur.
Je gaf me de rechtlijnigheid
die de boom vereist.
Je leerde me de eenheid en het verschil tussen
de mensen zien.
Je toonde me hoe de smart van een mens
gestorven is in de overwinning van allen.
Je leerde me slapen op de harde bedden
van mijn broeders.
Je liet me bouwen op de werkelijkheid
als op een rots.
Je maakte me vijand van de booswicht
en muur van de waanzinnige.
Je hebt me de klaarte van de wereld
en de mogelijkheid van vreugde doen zien.
Je hebt me onverwoestbaar gemaakt
want met jou eindig ik niet in mezelf.

5. Lautaro

Lautaro era una flecha delgada.
Elástico y azul fue nuestro padre.
Fue su primera edad sólo silencio.
Su adolescencia fue dominio.
Su juventud fue un viento dirigido.
Se preparó como una larga lanza.
Acostumbró los pies en las cascadas.
Educó la cabeza en las espinas.
Ejecutó las pruebas del guanaco.
Vivió en las madrigueras de la nieve.
Acechó las comidas de las águilas.
Arañó los secretos del peñasco.
Entretuvo los pétalos del fuego.
Se amamantó de primavera fría.
Se quemó en las gargantas infernales.
Fue cazador entre las aves crueles.
Se tiñeron sus manos de victorias.
Leyó las agresiones de la noche.
Sostuvo los derrumbes del azufre.

Se hizo velocidad, luz repentina.

Tomó las lentitudes del otoño.
Trabajó en las guaridas invisibles.
Durmió en las sábanas del ventisquero.
Igualó las conductas de las flechas...

Sólo entonces fue digno de su pueblo.

La sangre toca un corredor de cuarzo.
La piedra crece donde cae la gota.
Así nace Lautaro de la tierra.

5. Lautaro

Lautaro was een lichte pijl.
Elastisch en blauw was onze vader.
Zijn kindertijd was louter stilte.
Zijn jongensjaren waren beheersing.
Zijn jeugd was een gerichte wind.
Hij bereidde zich voor als een lange lans.
Hij gewende zijn voeten in de watervallen.
Hij voedde zijn hoofd op in de doornen.
Hij herhaalde de wapenfeiten van de guanaco.
Hij leefde in de uithoeken van de sneeuw.
Hij bespiedde de maaltijden van de arenden.
Hij verborg het geheim van de rotsen.
Hij verzorgde de bloembladen van het vuur.
Hij zoog de melk in van de kille lente.
Hij brandde zich aan de helse diepten.
Hij was een jager tussen wrede vogels.
Hij kleurde zijn handen met zegepralen.
Hij las de aanvallen van de nacht.
Hij verdroeg het neerstorten van de zwavel.

Hij maakte zich snelheid, plotseling licht.

Hij nam de traagheid aan van de herfst.
Hij werkte in de onzichtbare krochten.
Hij sliep in de dekens van de gletsjer.
Hij evenaarde het gedrag van pijl...

Dan pas was hij zijn volk waardig.

Het bloed treft een gang van kwarts.
De steen groeit waar de druppel valt.
Zo wordt Lautaro uit de aarde geboren.

6. Vienen los pájaros

Todo era vuelo en nuestra tierra.
Como gotas de sangre y plumas
los cardenales desangraban
el amanecer de Anáhuac.
El tucán era una adorable
caja de frutas barnizadas,
el colibrí guardó las chispas
originales del relámpago
y sus minúsculas hogueras
ardían en el aire inmóvil.

Los ilustres loros llenaban
la profundidad del follaje
como lingotes de oro verde
recién salidos de la pasta
de los pantanos sumergidos,
y de sus ojos circulares
miraban una argolla amarilla,
vieja como los minerales.
Todas las águilas del cielo
nutrían su estirpe sangrienta
en el azul inhabitado,
y sobre las plumas carnívoras
volaba encima del mundo
el cóndor, rey asesino,
fraile solitario del cielo,
talismán negro de la nieve,
huracán de la cetrería.

La ingeniería del hornero
hacia del barro fragante
pequeños teatros sonoros
donde aparecía cantando.
El atajacaminos iba
dando su grito humedecido
a la orilla de los cenotes.
La torcaza araucana
hacía ásperos nidos matorrales
donde dejaba el real regalo
de sus huevos empavonados.

6. De vogels komen

Alles was vlucht op onze aarde.
Als druppels van bloed en veren
bezoedelden de kardinaalsvogels
de dageraad van Anáhuac. (*Oud Mexico*)
De toekan was een betoverend
doosje geglazuurde vruchten,
de kolibrie bewaarde de oorspronkelijke
vonken van de bliksem
en zijn minuscule flakkervuurtjes
brandden in de onbeweeglijke lucht.

De verrukkelijke papegaaien vulden
het ondoorgrondelijke gebladerte
als staven van groen goud,
pas ontstegen uit het deeg
van de verzonken moerassen,
en uit hun cirkelronde ogen
blikte een metaalgele ring
oud als de mineralen.
Alle adelaars van de hemel
voedden hun wreed geslacht
in het onbewoonde azuur,
en op zijn roofdierwieken
vloog boven de wereld
de condor, koning moordenaar,
eenzame monnik van de hemel,
zwarte talisman van de sneeuw,
orkaan van de valkenjacht.

De bouwkunst van het ovenvogeltje
omvormde het geurend leem
tot kleine welluidende schouwburgen
waarin hij zingend optrad.
De atajacaminos (*nachtzwaluw*) stootte
zijn klamme kreet uit
aan de rand van de meren.
De wilde Araucanische duif bouwde
ruige nesten uit het struikgewas
waarin ze het koninklijk geschenk
van haar blauwachtig glinsterende eieren legde.

La loica del Sur, fragante,
dulce carpintera de otoño,
mostraba su pecho estrellado
de constelación escarlata,
y el austral chingolo elevaba
su flauta recién recogida
de la eternidad del agua.
Más, húmedo como un nenúfar,
el flamenco abría sus puertas
de sonrosada catedral,
y volaba como la aurora,
lejos del bosque bochornoso
donde cuelga la pedrería
del quetzal, que de pronto despierta,
se mueve, resbala y fulgura
y hace volar su brasa virgen.

Vuela una montaña marina
hacia las islas, una luna
de aves que van hacia el Sur,
sobre las islas fermentadas del Perú.

Es un río vivo de sombra,
es un cometa de pequeños
corazones innumerables
que oscurecen el sol del mundo
como un astro de cola espesa
palpitando hacia el archipiélago.

Y en final del iracundo mar,
en la lluvia del océano
surgen las alas del albatros
como dos sistemas de sal
estableciendo en el silencio
entre las rachas torrenciales,
con su espaciosa jerarquía
el orden de las soledades.

De loica (*spreeuw*) van het Zuiden, geurend,
zoete timmerman van de herfst,
toonde zijn besterde borst
van scharlaken gesternte,
en de zuidelijke bloedvink verhief
zijn fluit, pas opgepikt
uit de eeuwigheid van het water.
Meer nog, vochtig als een waterlelie,
opende de flamingo zijn poorten
van rozerode kathedraal,
en vloog als de dageraad
ver weg van het drukkendhete woud
waar de juwelen hangen
van de quetzal, die plots ontwaakt,
zich in beweging zet, glijdt en schittert
en zijn ongerepte gloed doet opvliegen.

Een zeeberg vliegt
naar de eilanden, een maan
van vogels die naar het Zuiden trekken,
over de gistende eilanden van Peru.

Het is een levende schaduwstroom,
het is een komeet van talloze
kleine harten
die de zon van de wereld verduisteren
als een ster met brede staart
tastend naar de archipel.

En aan het einde van de woedende zee,
in de regen van de oceaan,
doemen de vleugels van de albatros op
als twee raderwerken van zout,
vestigend in de stilte,
tussen de rukkende stormwinden,
met zijn wijdgespannen hiërarchie
de orde van de verlatenheden.

7. Sandino

Fue cuando en tierra nuestra
se enterraron
las cruces, se gastaron
inválidas, profesionales.
Llegó el dólar de dientes agresivos
a morder territorio,
en la garganta pastoril de América.
Agarró Panamá con fauces duras,
hundió en la tierra fresca sus colmillos,
chapoteó en barro, whisky, sangre,
y juró un Presidente con levita:
«Sea con nosotros el soborno
de cada día.»

Luego, llegó el acero,
y el canal dividió las residencias,
aquí los amos, allí la servidumbre.

Corrieron hacia Nicaragua.

Bajaron, vestidos de blanco,
tirando dólares y tiros.
Pero allí surgió un capitán
que dijo: «No, aquí no pones
tus concesiones, tu botella.»
Le prometieron un retrato
de Presidente, con guantes,
banda terciada y zapatitos
de charol recién adquiridos.
Sandino se quitó las botas,
se hundió en los trémulos pantanos,
se terció la banda mojada
de la libertad en la selva,
y, tiro a tiro, respondió
a los «civilizadores.»

La furia norteamericana
fue indecible: documentados
embajadores convencieron
al mundo que su amor era
Nicaragua, que alguna vez
el orden debía llegar
a sus entrañas soñolientas.

Sandino colgó a los intrusos...

7. Sandino

Het gebeurde in de tijd dat in onze aarde
de kruisen
begraven werden, vakkundig
als gebrekkigen misbruikt.
De dollar kwam met vreetgrage tanden
het grondgebied bijten,
in zijn pastorale Amerikaanse keel.
Hij vatte Panama in zijn harde kaken,
plantte zijn hoektanden in de verse grond,
ploeterde in slijk, whisky en bloed,
en een president in regenjas zwoer:
“Laten we de corruptie met zijn allen
van dag tot dag in stand houden.”

Vervolgens kwam het staal,
en het kanaal verdeelde de huizen,
hier de meesters, daar het knechtschap.

Ze renden naar Nicaragua.

Ze daalden af, gekleed in het wit,
en gooiden met dollars en kogels.
Maar er rees een kapitein op
die zei: “Nee, vestig hier
je concessies niet, noch je fles”.
Ze beloofden hem een portret
van de president, met zijn handschoenen aan,
met een sjerp om zijn middel
en pas gekochte laklederen schoenen.
Sandino deed zijn laarzen uit,
sprong in de woelige moerassen,
sloeg de natte sjerp
van de vrijheid in het woud om,
en, schot na schot, diende hij
de “beschavers” van antwoord.

De Noord-Amerikaanse razernij
was onbeschrijflijk: goed ingelichte
ambassadeurs overtuigden
de wereld dat hun liefde uitging
naar Nicaragua, dat eenmaal
de orde zou moeten terugkeren
naar zijn slaperige ingewanden.

Sandino knoopte zijn indringers op.

8. Neruda Requiem Aeternam

Lágrima para los vivientes
América esclavizada
Esclavos de todos los pueblos
Lacrimosa
Tú fuiste el último sol
Ahora dominan los duendes
La tierra está huérfana

NERUDA REQUIEM ÆTERNAM

8. Neruda Requiem Aeternam (Mikis Theodorakis)

Wij huilen om de levende
Amerikaanse slaven.
Wij huilen om alle volkeren
die leven in slavernij.
Je was de ultieme zon.
Nu regeren de elfen
De aarde heeft haar schepper verloren

NERUDA DE EEUWIGE RUST

Bovenstaand is de Spaanse tekst. Wij zingen die echter in het Grieks:

8. Neruda Requiem Aeternam

Lakrima ya tous zoontanous
Amerika sklava
Sklavi oli i lai
Lakrimoza
I soun o sternos Ilios
Toora kivernoun nani
Orfanepse i yi

9. La United Fruit Co.

Cuando sonó la trompeta, estuvo
todo preparado en la tierra,
y Jehova repartió el mundo
a Coca-Cola Inc., Anaconda,
Ford Motors, y otras entidades:
la Compañía Frutera Inc.
se reservó lo más jugoso,
la costa central de mi tierra,
la dulce cintura de América.
Bautizó de nuevo sus tierras
como "Repúblicas Bananas,"
y sobre los muertos dormidos,
sobre los héroes inquietos
que conquistaron la grandeza,
la libertad y las banderas,
estableció la ópera bufa:
enajenó los albedríos
regaló coronas de César,
desenvainó la envidia, atrajo
la dictadora de las moscas,
moscas Trujillos, moscas Tachos,
moscas Carías, moscas Martínez,
moscas Ubico, moscas húmedas
de sangre humilde y mermelada,
moscas borrachas que zumban
sobre las tumbas populares,
moscas de circo, sabias moscas
entendidas en tiranía.

Entre las moscas sanguinarias
la Frutera desembarca,
arrasando el café y las frutas,
en sus barcos que deslizaron
como bandejas el tesoro
de nuestras tierras sumergidas.

Mientras tanto, por los abismos
azucarados de los puertos,
caían indios sepultados
en el vapor de la mañana:
un cuerpo rueda, una cosa
sin nombre, un número caído,
un racimo de fruta muerta
derramada en el pudridero.

9. De United Fruit Co.

Toen de trompet weerklonk,
was alles klaargemaakt op aarde
en Jahweh verdeelde de wereld
tussen Coca-Cola Inc., Anaconda,
Ford Motors, en andere firma's:
de Compañía Frutera Inc.
reserveerde voor zichzelf het sappigste,
de centrale kust van mijn aarde,
de zachte leest van Amerika,
ze herdoopte haar landen
tot "Bananenrepublieken",
en boven de slapende doden,
boven de onrustige helden
die de grootheid, de vrijheid
en de vlaggen hadden veroverd,
vestigde ze de opera buffa:
ze vervreemde de ongeschreven rechten
gaf kronen van de keizer cadeau,
wekte de begeerte, trok de
dictatuur van de vliegen aan,
Trujillovliegen, Tachosvliegen,
Cariasvliegen, Martinezvliegen,
Ubicovliegen, vliegen nat
van nederig bloed en confituur,
dronken vliegen die zoemen
boven de graven van het volk,
circusvliegen, geleerde vliegen
ervaren in tirannie.

Tussen de bloederige vliegen
legt de Frutera aan,
verzoetend de koffie en het fruit
in haar schepen die als schalen
de schat van onze overspoelde
landen meevoerden.

Ondertussen, in de versuikerde
afgronden van de havens,
vallen Indianen begraven
in de rook van de vroege morgen:
een lichaam rolt, een naamloos
ding, een nummer valt,
een tros dode vruchten
uitgestrooid op de mesthoop.

10. Vegetaciones

A las tierras sin nombres y sin números
bajaba el viento desde otros dominios,
traía la lluvia hilos celestes,
y el dios de los altares impregnados
devolvía las flores y las vidas.

En la fertilidad crecía el tiempo.

El jacarandá elevaba espuma
hecha de resplandores transmarinos,
la araucaria de lanzas erizadas
era la magnitud contra la nieve,
el primordial árbol caoba
desde su copa destilaba sangre,
y al Sur de los alerces,
el árbol trueno, el árbol rojo,
el árbol de la espina, el árbol madre,
el ceibo bermellón, el árbol caucho,
eran volumen terrenal, sonido,
eran territoriales existencias.
Un nuevo aroma propagado
llenaba, por los intersticios
de la tierra, las respiraciones
convertidas en humo y fragancia:
el tabaco silvestre alzaba
su rosal de aire imaginario.

Jacaranda *blauwpaars bloeiende boom*
Araucaria *familie van de slangenden*
Ceibo *koraalboom*

10. Plantengroei

Naar de gronden zonder naam en zonder getal
daalde de wind af vanuit andere gebieden,
bracht de regen hemelse draden,
en de god van de verzadigde altaren
schonk de bloemen en de levens terug.

In de vruchtbaarheid groeide de tijd.

De jacaranda-boom joeg schuim
van overzeese luister de hoogte in,
de araucaria met rechtopstaande lanssen
was grootsheid tegen de sneeuw,
de oermahonieboom
scheidde bloed af uit zijn beker,
en bezuiden de lariksen,
de donderboom, de rode boom,
de doornboom, de moederboom,
de vuurlaaiende ceibo, de rubberboom,
waren aards volume, klank,
waren bestaansgebieden.
Een nieuw verbreed parfum
vulde, door de spleten
van de aarde, de ademtochten
omgevormd tot rook en geur:
de wilde tabak verhief
zijn rozenstruik van denkbeeldige lucht.

11. Amor América

*Antes de la peluca y la casaca
fueron los ríos, ríos arteriales,
fueron las cordilleras, en cuya onda raída
el cóndor o la nieve parecían inmóviles:
fue la humedad y la espesura, el trueno
sin nombre todavía, las pampas planetarias.*

*El hombre tierra fue, vasija, párpado
del barro trémulo, forma de la arcilla,
fue cántaro caribe, piedra chibcha,
copa imperial o sílice araucana.
Tierno y sangriento fue, pero en la empuñadura
de su arma de cristal humedecido,
las iniciales de la tierra estaban escritas.*

Nadie pudo

*recordarlas después: el viento
las olvidó, el idioma del agua
fue enterrado, las claves se perdieron
o se inundaron de silencio o sangre.*

*No se perdió la vida, hermanos pastorales.
Pero como una rosa salvaje
cayó una gota roja en la espesura
y se apagó una lámpara de tierra.*

*Yo estoy aquí para contar la historia.
Desde la paz del bufalo
hasta las azotadas arenas
de la tierra final, en las espumas
acumuladas de la luz antártica,
y por las madrigueras despeñadas
de la sombría paz venezolana,
te busqué, padre mío,
joven guerrero de tiniebla y cobre
o tú, planta nupcial, cabellera indomable,
madre caimán, metálica paloma.*

*Yo, incásico del légamo,
toqué la piedra y dije:
Quién me espera? Y apreté la mano
sobre un puñado de cristal vacío.
Pero anduve entre flores zapotecas
y dulce era la luz como un venado,
y era la sombra como un párpado verde.*

*Tierra mía sin nombre, sin América,
estambre equinoccial, lanza de púrpura,
tu aroma me trepo por las raíces
hasta la copa que bebía, hasta la más delgada
palabra aún no nacida de mi boca.*

11. Amor América

*Vóór pruik en wambuis
waren de stromen, slagaderstromen:
waren de bergketens, in wier versleten golf
de condor of de sneeuw onbeweeglijk leken:
waren de vochtigheid en het struikgewas, de donder
nog zonder naam, de pampa's van de planeten.*

*De mens was aarde, vaatwerk, ooglid
van het trillende slijk, vorm van het leem,
was Caraïbische kruik, chibcha steen,
keizerlijke roemer of Araucaanse kiezel.
Teder en bloedig was hij, maar op het handvat
van zijn wapen van vochtig kristal
stonden de initialen van de aarde geschreven.*

Niemand kon

*ze zich later herinneren: de wind
vergat hen, de taal van het water
werd begraven, de sleutels raakten verloren
of werden overstroomd met stilte of bloed.*

*Het leven ging niet verloren, herderlijke broeders.
Maar als een wilde roos
viel een rode druppel in het struikgewas,
en een lamp van aarde werd gedoofd.*

*Ik ben hier om de geschiedenis te vertellen.
Vanaf de vrede van de buffel
tot het gegeselde zand
van de laatste aarde, in opgehoopt
schuim van het Zuidpoollicht,
en door de gesloopte schuiloorden
van de schaduwrijke Venezolaanse vrede,
zocht ik jou, mijn vader,
jonge krijger uit duisternis en koper,
jou, bruidsplant, ontembare haardos,
moeder kaaiman, metalen duif.*

*Ik, Inca van het leem,
raakte de steen aan en zei:
Wie verwacht me? En ik drukte mijn hand
over een handvol ijl kristal.
Maar tussen de zapotebloemen ging ik
en het licht was zacht als een hert,
en de schaduw was als een groene wimper.*

*Aarde van mij zonder naam, zonder Amerika,
meeldraad van de evenaar, purperen lans,
je aroma stijgt tot me op langs de wortels
tot de beker die ik dronk, tot het rankste
woord nog niet uit mijn mond geboren.*

12. A Emiliano Zapata

Cuando arreciaron los dolores
en la tierra, y los espinares desolados
fueron la herencia de los campesinos,
y como antaño, las rapaces
barbas ceremoniales, y los látigos,
entonces, flor y fuego galopado...

*Borrachita me voy
hacia la capital...*

Zapata entonces fue tierra y aurora.
En todo el horizonte aparecía
la multitud de su semilla armada.
En un ataque de aguas y fronteras
el férreo manantial de Coahuila,
las estelares piedras de Sonora:
todo vino a su paso adelantado,
a su agraria tormenta de herraduras.

*...que si se va del rancho
muy pronto volverá...
...cintitas pa tu pelo
no llores por tu Pancho...
...Borrachita me voy
para olvidarte...*

Pedimos patria para el humillado.
Tu cuchillo divide el patrimonio
y tiros y corceles amedrentan
los castigos, la barba del verdugo.
La tierra se reparte con un rifle.
No esperes, campesino polvoriento,
después de tu sudor la luz completa
y el cielo parcelado en tus rodillas.
Levántate y galopa con Zapata.

México, huraña agricultura, amada
tierra entre los oscuros repartida:
de las espadas del maíz salieron
al sol tus centuriones sudorosos.
De la nieve del Sur vengo a cantarte.
Déjame galopar en tu destino
y llenarme de pólvora y arados.

*...Que si habrá de llorar
pa qué volver...*

12. Aan Emiliano Zapata

Toen de droefheid op aarde
verdubbelde en de verdrietige doornen
het erfgoed van de boeren waren,
en net als vroeger, de roofzuchtige
ceremoniële baarden, en de zweepen,
toen, bloem en vuur galopperend.....

*...Aangeschoten ga ik
naar de hoofdstad...*

Toen was Zapata grond en dageraad.
Aan de hele horizon verscheen
de menigte van zijn gewapend graan.
In een stormloop van water en grenzen
kwam de ijzerharde bron van Coahuila,
kwamen de sterrenstenen van Sonora:
alles kwam naar zijn vroege voetstap,
naar zijn boerensstorm van hoeven.

*...dat als hij de ranch verlaat
hij gauw terug mag keren...
...linten voor je haar
ween niet om jouw Pancho...
...Aangeschoten ga ik
om je te vergeten ...*

We vragen een vaderland voor de vernederde.
Je mes verdeelt het erfdeel
en schoten en strijdrossen intimideren
de martelingen, de baard van de beul.
De grond wordt verdeeld met een geweer.
Hoop maar niet, stoffige boer,
dat je met je zweet het volmaakte licht
en de in stukjes verdeelde hemel cadeau krijgt.
Kom in opstand en galoppeer met Zapata.

Mexico, schrale landbouw, beminde
grond verdeeld onder de duisterlingen:
uit de maïszwaarden rijzen je zwetende
centurions op naar de zon.
Uit de zuidelijke sneeuw kom ik je bezingen.
Laat me mee galopperen met je lot
en me bedekken met stof en ploegen.

*... Als we toch gaan wenen,
waarom dan terugkeren ...*

13. América insurrecta

Nuestra tierra, ancha tierra, soledades,
se pobló de rumores, brazos, bocas.
Una callada sílaba iba ardiendo,
congregando la rosa clandestina,
hasta que las praderas trepidaron
cubiertas de metales y galopes.

Fue dura la verdad como un arado.

Rompió la tierra, estableció el deseo,
hundió sus propagandas germinales
y nació en la secreta primavera.
Fue callada su flor, fue rechazada
su reunión de luz, fue combatida
la levadura colectiva, el beso
de las banderas escondidas,
pero surgió rompiendo las paredes,
apartando las cárceles del suelo.

El pueblo oscuro fue su copa,
recibió la substancia rechazada,
la propagó en los límites marítimos,
la machacó en morteros indomables.
Y salió con las páginas golpeadas
y con la primavera en el camino.
Hora de ayer, hora de mediodía,
hora de hoy otra vez, hora esperada
entre el minuto muerto y el que nace,
en la erizada edad de la mentira.

Patria, naciste de los leñadores,
de hijos sin bautizar, de carpinteros,
de los que dieron como un ave extraña
una gota de sangre voladora,
y hoy nacerás de nuevo duramente
desde donde el traidor y el carcelero
te creen para siempre sumergida.

Hoy nacerás del pueblo como entonces.

Hoy saldrás del carbón y del rocío.
Hoy llegarás a sacudir las puertas
con manos maltratadas, con pedazos
de alma sobreviviente, con racimos
de miradas que no extinguió la muerte,
con herramientas hurañas
armadas bajo los harapos.

13. Opstandig Amerika

Onze aarde, weidse aarde, eenzaamheden,
bevolkte zich met geluiden, armen, monden.
Een verzwegen klinker bracht brandend,
de ondergrondse roos te samen,
tot de weiden dreunden
bedekt met metalen en galop.

De waarheid was hard als een ploegschaar.

De aarde brak, de begeerte zaaide,
begroef haar ontkiemde propaganda
en werd geboren in de heimelijke lente.
Haar bloem werd verzwegen, haar bundel licht
werd verworpen, de gemeenschappelijke dessem
werd bestreden, de zoen
van de verborgen vlaggen,
maar ze rees op, sloopte de muren
en vergrootte de kerkers van de bodem.

Het donkere volk was haar beker,
ontving de verdrongen substantie,
propageerde haar tot de grenzen van de zee,
stampte haar fijn in onverbiddelijke mortieren.
En hij ging met de kloppende bladzijden uit
en met de lente op de weg.
Uur van gisteren, middaguur,
uur van vandaag weer, verwachte uur
tussen de dode minuut en zij die ontstaat
op de stekelige leeftijd van de leugen.

Vaderland, je bent geboren uit de houthakkers,
uit de ongedoopte kinderen, uit de timmerlieden,
uit hen die als een vreemde vogel
een druppel gevleugeld bloed schonken,
en vandaag word je hardnekkig herboren
uit waarin de verrader en de cipier
je voor altijd verzonken waanden.

Vandaag net als toen word je geboren uit het volk.

Vandaag rijst je op uit steenkool en dauw.
Vandaag kom je aan de deuren rukken
met je verminkte handen, met brokstukken
overlevende ziel, met trossen
blikken die de dood niet doofde,
met harde werktuigen
die wapens werden onder de lompen.

